

Scoren en geld maken: roofvogels als consumptie-artikel en bron van inkomsten

Rob G. Bijlsma, Peter van Geneijgen & Ben Koks

De afgelopen jaren zijn we enkele malen tegen zaken opgelopen die rechtstreeks te maken hebben met ons veldwerk. Stinkende zaakjes, wel te verstaan. Omdat het iedere roofvogelaar aangaat, willen we bij deze graag wijzen op waar het mis kan gaan. En dat we misschien wat minder naïef moeten zijn met het uitwisselen van informatie. Let wel: het gaat hier niet om de 'gewone' vervolging, die gericht is op vernietiging van roofvogels en hun nesten (zie ook weer deze Takkeling). In dit stuk willen we het hebben over de mensen die persoonlijk gewin uit roofvogels halen, hetzij door via waarnemingen of foto's onder medewaarnemers te kunnen scoren, of door er flink geld aan te verdienen (handel). Over de roofvogelhouderij, een zieke uitwas van de Flora- en Faunawet, zal binnenkort worden bericht

Zoals beschreven in de Handleiding veldonderzoek Roofvogels (Bijlsma 1997) is het onderzoek van roofvogels niet vrijblijvend (al beleven we er veel plezier aan). Die roofvogels zitten niet op ons te wachten (al mogen de Grauwe Kiekendieven blij zijn met onze belangstelling, zonder dewelke hun broedsels immers voortijdig naar de ratsmodee zouden gaan). Dus elke verstoring die wij veroorzaken, moet een gegronde reden hebben en niet ten koste gaan van ons onderzoeksobject.

Wat is er ons de afgelopen jaren zoal ter ore gekomen:

Fotografen

Nu bijkans iedereen met een digitale camera rondloopt, willen velen alles vastleggen wat er vast te leggen valt. En daarmee op internet te koop lopen, want zijnde overwegend een mannenwereld is het natuurlijk wel zaak er een competitief tintje aan te geven en het ego op te krikken (een beetje neuzen op internet laat zien wat we bedoelen). Het wonderlijke is dat elke fotograaf zijn eigen reeks wil maken, ongeacht of anderen dat al eerder hebben gedaan. Dat levert de nodige problemen op. In Groningen en Flevoland, bijvoorbeeld, duiken er de laatste jaren geregeld fotografen op die achter de Grauwe Kiekendieven aangaan (inclusief het betreden van broedterrein, dus boerenland). Indien daarop aangesproken, geven ze zich soms uit als medewerker van de Werkgroep Roofvogels Nederland. Daar zijn wij (WRN, Werkgroep Grauwe Kiekendief, boeren en Grauwe Kiekendieven) niet van gediend. Sterker nog, de laatste paar jaren zijn er diverse incidenten geweest tussen fotografen, boeren en grasdrogerijen die uiteindelijk op het bordje van de beschermers terecht kwamen. En als Grauwe Kiekendieven ergens niet bij zijn gebaat, is het wel met een gebrouilleerde verstandhouding tussen boeren en roofvogelaars. Bedenk bovendien dat er in Groningen - onder strikte voorwaarden - voldoende documentaire foto's van Grauwe Kiekendieven worden gemaakt. Het is onverstandig als derden óók achter de

kieken aanhobbelen, al was het maar om niet bovenmatige aandacht te vestigen op de broedpercelen van deze soort (niet iedereen in Groningen staat even positief tegenover de Grauwe Kiekendief). Bovendien zijn buitenstaanders vaak dom bezig om aan hun foto's te komen: verkeerde manier van benaderen, (groepsgewijs) opzichtig ter hoogte van nesten langs de weg gaan staan (verkeersshinder, aandacht vestigen op iets wat gediend is bij low-profile), ongevraagd bouwland oplopen of oprijden, te lang rond nesten hangen, bedenk iets en het heeft inmiddels de revue gepasseerd.

Let wel: wij zijn niet tegen (nest)fotografie (Bijlsma 1995), maar wel tegen onnodige nestfotografie uitgevoerd door mensen die geen rekening houden met de biologie van een soort of met zijn leefomgeving (alleen maar om een plaatje te scoren). Als er dan toch zo nodig gefotografeerd moet worden, zijn er mogelijkheden te over om te excelleren. Dat vraagt echter kennis van soorten, gedrag en leefgebieden, een forse investering in tijd en een duidelijk doel. Nederland kent hiervan uitmuntende voorbeelden, waaronder de befaamde foto's van steltlopers en wadbeestjes van Jan van de Kam (van de Kam *et al.* 2004, Jukema *et al.* 2001 en Rogers *et al.* 2003; foto's ondersteunen de tekst), weidevogels door Oene Moedt (Brinkkemper & Moedt 1988, Beintema *et al.* 1999) en ganzen door Hans Dekkers (Dekkers & Ebginge 2004). Daarnaast vragen wij 'onze' fotografen aantekeningen bij te houden van wat er gebeurt tijdens de wachtsessies, zoals voedselaanvoer, identiteit van de vogels, ringen aflezen, rui scoren, interacties. Het verhaal van vader en zoon Van Barneveld over Wespendienven op de Utrechtse Heuvelrug in deze Takkeling is daarvan een uitstekend voorbeeld, zoals eerder al aangetoond door Huub Huneke voor de Boomvalk (Bijlsma 1993, Huneke 1994, Huneke & Weenink 1988).

Gevoelige waarnemingen op websites of andere meldsystemen plempen

In het verlengde hiervan moeten we toch iets zeggen over de gewoonte onder soortenjagers en andere consumptieve vogelaars om hun waarnemingen onmiddellijk door te geven aan andere waarnemers (soms tot op de boom nauwkeurig, al dan niet met kaartje of coördinaten). Hoewel sommige van die waarnemingen gepaard gaan met waarschuwingen (niet de tuin betreden, blijf op de paden, enzovoort), blijft dat een riskante manier van doen. Riskant voor vogels, wel te verstaan. We snappen dat het onder vogelaars een verhoogde status oplevert indien 'leuke' waarnemingen door anderen worden gezien, en dat je al snel een paria wordt indien je waarnemingen verzwijgt, maar broedende of foeragerende vogels zijn voor hun overleving en reproductie afhankelijk van een redelijk ongestoord leven. Zelfs indien de meerderheid van de waarnemers zich netjes aan de gedragsregels houdt, is lompe gedrag van één persoon voldoende om een compleet broedseizoen van de betreffende vogel naar de filistijnen te helpen (een tweede kans zit er vaak niet in). Ons advies daarom: geen waarnemingen doorgeven aan het consumentencircuit omdat de risico's te groot zijn. Dat geldt te allen tijde voor nesten; alléén doorgeven aan betrouwbare personen, en dan nog aan zo min mogelijk personen.

Een voorbeeld uit Zuid-Afrika: op SABirdnet, een plek waar Zuid-Afrikaanse vogelaars hun waarnemingen uitwisselen, werd de exacte nestlocatie van een Taitavalk geplaatst, een soort met een weliswaar ruime maar ijle verspreiding. Net als elders

is het al moeilijk genoeg om deze gevoelige plekken te vrijwaren van ongewenste belangstelling (en niet alleen van vogelaars), maar aldus gekapitteld loog de reactie van de soortenjagers er niet om. In essentie was de reactie: wie haalde het in zijn hoofd het hun van God gegeven recht op soorten scoren, waar wanneer en welke dan ook, te betwisten? Bovendien: iedereen wist die plek toch al! Dat laatste was pertinent onjuist, en niet geheel onverwacht werden spoedig na het op internet bekend maken van deze nestlocatie de jongen uitgehaald (Ryan 2000).

Een nog recenter voorbeeld gaat over een boombroedende Slechtvalk in boerenland in Engeland (Turner 2005). Dit paar trok excessief veel aandacht van vogelaars en men ziet zich voor komend jaar genoodzaakt via camerabewaking te proberen de ergste excessen tegen te gaan.

Een ander fenomeen verbonden aan het internet plaatsen van waarnemingen is de aantrekkingskracht die het heeft op vogelvangers en malafide vogelhandelaars (zie verderop, onder: U vraagt, wij bezorgen).

Nestbezoeken

Al eerder hebben we aangegeven dat een nestbezoek functioneel moet zijn met inachtneming van alle maatregelen die verstoring van een broedsel tot een minimum beperken (Bijlsma 1997). Als er ook maar de geringste twijfel bestaat dat een nest gevaar loopt, moet van een nestbezoek worden afgezien. Dat vraagt discipline en kritisch observatievermogen van de waarnemer. Een mooi voorbeeld werd afgelopen jaar door Christiaan de Vries op één van zijn nestkaarten beschreven, waarbij hij ruiterlijk de hand in eigen boezem stak. Hij ontdekte dat een buizerdvroutje na een nestcontrole buitensporig lang van haar nest bleef. Wij citeren:

20 april, 6.27 uur: vrouw na kloppen af. Man en vrouw zeer fel alarm en taaïen na ca. 5 min. af in zuidelijke richting naar de waterzuivering. Ik heb de vogels aldaar om ca. 7:00 bij een nest (zie controle 15-3) weer opgejaagd waarna ze, na enkele minuten alarmeren, terugkeren naar de nestomgeving. Hierna heb ik het territorium om ca. 7:15 verlaten. Om 8:15 weer terug in territorium om te checken (vanuit nabij gelegen fietstunnel). Boer komt (lopend) uit laan met nest. Buizerds niet meer bij nest. Weer teruggegaan naar bosje bij Waterzuivering. Vrouw vliegt van nest (zie controle 15-3). Na enkele minuten alarmeren gaat ze weer richting het nest met eieren (om ca. 8:45). Op ca. 280 m van het nest gaat vrouw op paal in grasland zitten. Om ca. 9:10 zit vrouw op ca. 100 m v. nest tot 11:08 daarna territoriaal. Pas om 11:40 zit ze weer op het nest te broeden tot 12:15, daarna weer territoriaal en om 12:35 weer op tak bij nest. 17:30: broedend. Broedpaar extreem verstoringgevoelig. Mogelijk "getraumatiseerd": nest is in 2004 verstoord. Territorium in verstoringgevoelige regio (rond Wijnjewoude vrijwel jaarlijks nestverstoringen). Omdat het territorium van dit paar vóór 2004 net buiten de grenzen van het onderzoeksgebied lag is het broedsucces in deze jaren weinig bekend. Het is waarschijnlijk dat ze ook in deze jaren met vervolging te maken hebben gehad. Mogelijk speelt ook de vangst van vrouw (zie 15-1), misschien in combinatie met het bovenstaande, een rol. Vanwege de mogelijke gevoeligheid voor verstoringen heb ik bewust het nest pas laat in de eifase beklommen (deze werkwijze pas ik vaker toe bij verstoringgevoelige paren). Deze extreme reactie van de broedvogels had ik echter nog niet eerder meegemaakt. Het is mij wel bekend dat paren welke eerder zijn verstoord door-

gaans feller reageren op mijn aanwezigheid (dit verandert al direct na de verstoring) dan niet verstoorde paren. Soms lijken bepaalde broedvogels daarna weer langzaam aan mijn aanwezigheid te wennen. Als ik dit had geweten, had ik de controle op een later tijdstip uitgevoerd. Kortom, een wijze les voor mij. Hopelijk zijn de eieren niet te veel afgekoeld.

Deze uitvoerige beschrijving laat zien hoe een goede veldwaarnemer te werk dient te gaan: de kennis opgedaan in de voorbije jaren meedragen en paraat hebben, anticiperen op elke nieuwe situatie en bedenken hoe fouten kunnen worden geëlimineerd (zie ook Rivest 1997). De ultieme reactie zou kunnen zijn: helemaal geen onderzoek meer doen (inderdaad, ook dat wordt gepropageerd). Het nadeel van die 'oplossing' is dat we vervolgens geen idee meer hebben hoe reproductie en overleving van roofvogels zich ontwikkelen (iets wat bijvoorbeeld de Friese vervolgers van roofvogels goed zou uitkomen, omdat ze dan helemaal vrij spel hebben). Bescherming staat of valt met kennis, en die kennis moet in het veld worden opgedaan, jaar na jaar na jaar... Soms is die kennis zelfs cruciaal, zoals bij het komen tot afspraken met boeren en grasdrogerijen in verband met bescherming van nesten van kiekendieven die in oogstbare gewassen zitten. Ook beheerders drijven in toenemende mate (uit gemakzucht en misplaatste keuzes bij de allocatie van geld en mensen) op de kennis van vrijwilligers; maaien, plaggen, boskap, graven, aanleg van recreatievoorzieningen, dat alles wordt zonder pardon (en - wat betreft boskap - met instemming van Vogelbescherming Nederland) óók in het broedseizoen uitgevoerd tenzij vrijwilligers de kennis aandragen die nodig is om de opgestelde regels voor zorgvuldig beheer na te komen.

Informatie uitwisselen en kennis overbrengen

Veel mensen vinden roofvogels prachtige beesten, waar ze met plezier naar kijken en soms zelfs onderzoek naar doen. Die kennis en liefde willen ze graag op anderen overbrengen. In de terminologie van de geïnstitutionaliseerde natuurbeschermers heet dat vergroting van het draagvlak (lees: aantal bezoekers en betalende leden). De roofvogelwerkgroep en Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief timmeren wat dat betreft, op bescheiden schaal, ook aan de weg. Door lezingen te geven, cursussen te organiseren, mensen mee het veld in te nemen, publicaties, en wat niet al. Niets op tegen, zij het dat bij sommige activiteiten enige voorzichtigheid geen kwaad kan. Dat geldt in het bijzonder voor het meenemen van geïnteresseerden (komt vaak voor bij het ringen van nestjongen) en bij het aannemen van cursisten. Terughoudendheid zou daarbij het woord moeten zijn. Dus niet tientallen cursisten meenemen het veld in, zeker niet indien blijkt dat sommigen vooral meegaan vanwege de 100%-kans om roofvogels van dichtbij te zien (wat niet iedereen eigener beweging lukt). Ook het aantal meelopers tijdens ringessies mag beperkt blijven: mensen meenemen leidt tot commotie, langer oponthoud bij de nesten (iedereen wil zijn plaatje schieten, of video-opnames maken) en een grotere kans dat meelopers naderhand op eigen houtje gaan kijken (met als geen ander doel: roofvogels van dichtbij bekijken). Mensen meenemen is geen probleem, mist kleinschalig, op het juiste moment en bij de juiste soorten.

Foute boeven en boefjes

De Werkgroep Roofvogels Nederland, Werkgroep Slechtvalk Nederland en Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief zijn actief op het gebied van roofvogelonderzoek. Samen zijn ze goed voor een jaarlijkse controle van rond de 4000 roofvogelnesten, een ongeëvenaarde bron van kennis (in 1996-2005 ruim 36.000 nesten, waarvan de gegevens op velerlei manieren ten nutte zijn gekomen van onderzoek en bescherming; Grauwe Kiekendief en Slechtvalk worden zelfs voor 100% dekkend geïnventariseerd en broedbiologisch gevolgd). De contacten onderling zijn uitstekend. Vanwege de grote populariteit van roofvogels komen er geregeld nieuwe leden bij. We kunnen niet uitsluiten dat daar misschien lieden tussen zitten die de kennis bij roofvogelaars van nestlocaties te kwader trouw willen benutten (door verstoring/vernietiging, dan wel door verkoop van eieren of jongen). Aansluiting bij roofvogelaars is immers een makkelijke manier om achter interessante nestlocaties te komen, te meer daar roofvogelaars vaak nogal naïef zijn en hun enthousiasme graag etaleren. (In het verlengde hiervan: plaatsing van exacte locaties op internet is helemaal de kat op het spek binden; zie hierboven, en verderop.)

Hoe omvangrijk het roven van eieren of jongen kan zijn, moge blijken uit de volgende voorbeelden:

Eierverzamelaars in Zweden en Spanje

Op 10 april 1971 werden twee eierverzamelaars in Zweden op heterdaad betrapt bij het plunderen van nesten van een Raaf en een Oehoe. Bij de daaropvolgende huiszoeking werden adressen van andere verzamelaars aangetroffen, waarvan er zo'n 15 enkele weken later werden ingerekend. De meeste woonden in Zuid-Zweden en roofden in geheel Zweden. Roofvogeleieren waren bijzonder geliefd. Eén verzamelaar had 17 eieren van Rode Wouw, twee andere samen 21 eieren (toentertijd nog een zeldzame roofvogel in Zweden). Van de Visarend, sterk afnemend in de jaren zestig, had één verzamelaar in 1 jaar tijds maar liefst 11 legsels verzameld; in totaal had hij 33 eieren in zijn collectie. Twee andere verzamelaars hadden nog eens 30 visarend-eieren. Deze drie dieven waren samen goed voor tenminste 35 eieren van Zeearend. Bij nog eens drie verzamelaars werden verder 53 eieren van Giervalken en 42 eieren van Slechtvalken (zeldzaam) gevonden. Twee verzamelaars verzamelden in 4 jaar tijds 121 eieren van Torenvalken, een andere verzamelaar roofde in 2 jaar in totaal 23 eieren van Boomvalken in één district (waarna Boomvalken zo goed als verdwenen waren). Aanzienlijke aantallen eieren van kiekendieven bevonden zich in de collecties, waaronder drie legsels van Grauwe Kiekendief (zeer zeldzaam), en veel legsels van Havik, Ruigpootbuizerd, Wespendif en Smelleken. Doordat ze ook veel actief waren in Zuid-Europa zaten er ook legsels van Vale Gier, Aasgier, Schreeuwarend, Slangenarend, Arendbuizerd, Balkansperwer en Eleonora's Valk in hun verzamelingen. Ze hadden veel contacten met gelijkgestemde zielen in onder meer Zweden, Duitsland, Denemarken en Noorwegen (Olsson 1972)

Vader en zoon Lendrum, Adrian Lloyd en Jeffrey Paul, 'roofvogelaars' in Zimbabwe

Op 1 oktober 1984 werden voornoemde heren schuldig bevonden aan de illegale roof van eieren (tijdens het proces werden er 800 getoond) in en rond het Matopos Nationale Park (tussen 1 januari 1972 en 4 oktober 1983), aan het in bezit hebben van eieren van soorten die speciale bescherming genoten en aan het vervalsen van gegevens (over 1975-81) voor nesten die ze hadden geplunderd. Ze waren onderdeel van een netwerk van roofvogelsmokkelaars en hadden contacten in Zuid-Afrika, Groot-Brittannië, Canada en de USA. Beide mannen waren lid van de Ornithological Society of Zimbabwe en de South African Ornithological Society, en jarenlang actief binnen roofvogelprojecten waarvoor nesten werden gecontroleerd en bijgehouden. Tussen 1975 en 1984 publiceerden ze 18 stukken over roofvogels in bladen als Honeyguide, Bokmakierie, Ostrich en Zimbabwe Science News. Door hun vervalste gegevens zijn de lemma's van diverse roofvogelsoorten in handboeken deels onbetrouwbaar geworden (Anonymous 1985, Anonymous 1985a, Gargett 1990).

Dit verhaal kreeg nog een interessant staartje, waaruit blijkt hoe onverbeterlijk rovers zijn (en hoe lucratief de handel in roofvogels). In 2002 werden Jeffrey Paul Lendrum (afkomstig uit Zuid-Afrika; achternaam waarschijnlijk fout gespeld) met Paul Charles Mullin (Verenigd Koninkrijk) in noordelijk Quebec (Canada) in hun kraagje gevat toen ze zich uitgaven voor natuurfotografen maar weinig belangstelling voor de levende vogels bleken te hebben. In plaats daarvan maakten ze haastige bezoeken aan klifnesten van Slechtvalk en Giervalk. Een oplettende helikopterpiloot waarschuwde de autoriteiten. Ze hadden 7 eieren van Slecht- en Giervalk in een draagbare broedstoof bij zich, bedoeld om uiteindelijk als valk in het Midden Oosten te worden verkocht. Ze betaalden \$7250,- aan boetes, en hun uitrusting - waaronder een GPS en klimspullen - werd in beslag genomen (Hamilton 2002). Niet het soort boete waar deze jongens wakker van liggen!

Volgens eigen zeggen: actief ornitholoog en vogelbeschermers

Eind jaren negentig werden in voormalig Oost-Duitsland bij een huiszoeking 7200 eieren gevonden, waaronder van Grote Trap, Zeearend, Visarend, Kraanvogel, Klapekster, Zwarte Specht en Poelsnip. De hoofdverdachte noemde zichzelf actief ornitholoog en vogelbeschermers. Via zijn correspondentie kwam men een Engelsman in Spanje op het spoor die 4500 eieren in zijn bezit had (Fuhs 1999). Ook in dit geval was de hoofdverdachte actief binnen een netwerk van gelijkgestemde zielen.

Handel in roofvogels

Bij een huiszoeking op 26 juni 2000 in Brandenburg/Sachsen werden 70 levende roofvogels aangetroffen. Daarnaast bleken er in de afgelopen 5 jaar nog eens tenminste 80 Haviken, 70 Raven, 66 Rode Wouwen, 19 Zwarte Wouwen en 14 Sperwers te zijn uitgehorst. De twee hoofdverdaders waren respectievelijk valkenier en jager. Onder de afnemers bevonden zich valkeniers, uitbaters van roofvogelshows en Adlerwarten in binnen- en buitenland (u weet wel: die roofvogelopslagplaatsen waar iedereen zo graag naartoe gaat omdat je daar - zonder er zelf moeite voor te hoeven doen - roofvo-

gels van dichtbij kunt zien). Oostenrijk en Spanje speelden een grote rol in dit handelsnetwerk. Om het uithorsten van jongen niet te laten opvallen, lieten de daders vaak een jong achter (Lippert 2001, zie ook Lippert 1999 ten aanzien van enkele strafzaken). De kwalijke rol van roofvogelopslagplaatsen bij de vraag naar roofvogels en uilen bleek ook uit de veroordeling van Raymond Humphrey tot 6.5 jaar gevangenisstraf. Humphrey, die het Clouds Falconry Centre in Tilney All Saints nabij King's Lynn in Norfolk uitbaat, werd op Heathrow aangehouden met twee koffers waarin 23 vogels zaten (plus schildpadden en een gibbon), waaronder Aziatische arenden en uilen. De vogels zaten in plastic buizen met een diameter van 6 inch, zonder voedsel of water en met de poten vastgebonden. Zes waren al dood, een zevende volgde spoedig. Bij een inval in zijn huis werd uitgebreide evidentie verzameld dat illegale import van dieren zijn pakkie-an was (Ryan 2002).

Voor wie denkt dat bovengenoemde gevallen een ver-van-mijn-bed show zijn, kunnen we enkele recente gevallen uit Nederland aanhalen. Een daarvan is nog onder de rechter, dus niet alle informatie is tot in detail bekend. Daarnaast een mogelijk geval uit 2003.

Aanhouding op de Sallandse Heuvelrug

Eind mei 2005 werd er op de Sallandse Heuvelrug bij een vangklaar mistnet een 34-jarige man uit het westen van het land aangehouden. Hij verklaarde een vogelliefhebber te zijn, die een nachtzwaluw wilde vangen (er wordt niet verteld waarom). In zijn vriezer zaten naast andere vogels ook 2 Sperwers, 1 Torenvalk en 2 Kerkuilen. In het krantenartikel wordt verder aangegeven dat de verdachte lid was van een vogelwerkgroep en coördinator van de roofvogelwerkgroep (Anonymous 2005). Dat laatste intrigeerde ons natuurlijk bovenmate. Uiteindelijk is onduidelijk gebleven wat precies zijn motieven zijn geweest, al zijn handel en gewin duidelijk geïmpliceerd. Zeker is wel dat het coördinatorschap van de roofvogelwerkgroep een broodje aap is; de betreffende persoon is in het verleden wel lid geweest van de WRN maar was dat niet ten tijde van zijn aanhouding. Hij was wel nog actief binnen diverse uilengroepen. Een persbericht van 24 november 2005 meldde de afloop van deze zaak: vijf vogelkenners, waaronder bovenvermelde, werden voor hun aandeel in illegale handel in roofvogels veroordeeld. Drie van hen, een 35-jarige inwoner uit Berkenwoude en twee mannen uit Portugal kregen 240 uur dienstverlening en zes maanden voorwaardelijke gevangenisstraf. Een vogelpreparateur uit Lekkerkerk kreeg van de economische politierechter een werkstraf van 180 uur en vier maanden voorwaardelijk opgelegd, en een 54-jarige man uit Delft kwam er met een boete van 750 euro van af. Bij de vogels die in juni in beslag waren genomen door de AID zaten ruim 20 uilen. Deze zijn erg in trek als "huisdier" vanwege het ongehoorde succes van de boeken en films over Harry Potter.

U vraagt, wij bezorgen

In nazomer 2005 werd bij een breed gecoördineerde actie in Midden/Noord-Nederland een groep Urkers opgepakt die op bestelling vogels vingen en nesten leeghaalden.

Mistnetten werden mogelijk gejat van plekken waar bevoegde ringers vaste vangopstellingen gebruikten om vogels te vangen. Daarnaast werden lijnstokken, klapnetten en lokvogels gebruikt. Interessant aan dit geval is de gespecialiseerde kennis die nodig is om aan de vraag te voldoen. Het valt niet uit te sluiten dat een deel van die kennis uit kringen van roofvogelaars afkomstig is, al dan niet te goeder trouw doorgegeven aan kwaadwillenden die er een slaatje uit slaan. Ook websites met exacte locaties zijn een geliefde plek om te shoppen. De vogels werden illegaal via internet verkocht. De gevangen vogels werden hardhandig van een vaste pootring voorzien (waarmee het net leek alsof ze in gevangenschap waren gekweekt). Bij een van de vogels werd daarbij een poot gebroken. In vriezers werden 50 dode vogels aangetroffen; de politie nam 53 levende dieren in beslag, waarvan er 37 niet of illegaal waren geringd. Enige tijd later werden opnieuw twee Urkers opgepakt wegens illegale vogelhandel. Ze bevonden zich op verboden terrein en konden zich niet legitimeren. In hun auto werden distelkoppen gevonden, in gebruik om vogels te lokken. Thuis bleek een van hen een putter met een foutieve ring in de voliëre te hebben (De Noordoostpolder, 19 januari 2006). Wie meer informatie heeft over de Urker vogelvangactiviteiten kan dat melden bij de politie in Urk (of anoniem op 0800-7000).

Een tochtje internet

Hoe omvangrijk vogelhandel is, en waarom daar een overweldigende geur van illegaliteit en misdaad omheen hangt, wordt binnen een kwartier inzichtelijk bij een rondje internet (onder meer: marktplaats.nl). Jan Meijerink (2006) maakte tijdens zo'n tochtje wat notities van het aanbod: Buizerd, Torenvalk, Oehoe, Bosuil, Kerkuil, Steenuil, IJsvogel, Zomertortel, Steltkluit, Merel, Zanglijster, Grote Lijster, Kramsvogel, Koperwiek, Siberische Lijster, Nachtegaal, Roodborst, Heggenmus, Blauwborst, Zwarte en Gekraagde Roodstaart, Roodborsttapuit, Tuinfluiter, Zwartkop, Grasmus, Bonte Vliegenvanger, Baardmannetje, Staartmees, Boompieper, Veldleeuwerik, Witte Kwikstaart, Pestvogel, Huis- en Ringmus, Vink, Keep, Appelvink, Goudvink, Putter, Kneu, Sijs, Barmsijs, Groenling, Europese Kanarie, Kruisbek, Grote Kruisbek, Roodmus, Spreeuw, Geel- en Rietgors. Hieronder dus acht soorten van de Rode Lijst. De Flora- en Faunawet is debet aan deze ontwikkeling, omdat namelijk elke vogelsoort vogelvrij is zolang voorzien van een gesloten voetring (waarmee zogenaamd wordt aangetoond dat ze in gevangenschap zijn gekweekt).

Een deel van deze vogels wordt waarschijnlijk opgespoord via op het internet gepubliceerde waarnemingen. Het verband tussen internet en vogelhandel wordt gesuggereerd voor Haarlem, waar binnen enkele weken na publicatie van de locaties van pestvogels deze soort werd aangeboden op marktplaats.nl (Stroppers jagen op zangvogels, Haarlems Dagblad 26 januari 2006).

Slechtvalksgels verdwenen

In 2003 bleken zowel het eerste legsel als het nalegsel van 2 eieren te zijn verdwenen uit de nestkast bij Buggenum (Limburg). Het ontbreken van eiresten maakt menselijk ingrijpen aannemelijker dan predatie (Geneijgen 2003). Nu Slechtvalken toenemen, en vaker buiten de directe bescherming van mensen zullen gaan broeden, neemt de kans

toe dat malafide knakkers hun slag slaan. In dat verband is het nuttig nummerborden te noteren van auto's die in de onmiddellijke nabijheid van Slechtvalken rondhangen. Op die manier werd in Groningen al een valkenier geïdentificeerd die zich ophield in de buurt van een uitermate afgelegen nest van Slechtvalk.

Wat leren deze zaken ons?

Zonder roofvogelaars te willen laten verworden tot argwanende burgers die overal het Kwaad zien, en zonder de bonafide vogelaars en fotografen het plezier in hun bezigheden te willen ontnemen, kunnen we enkele punten noemen die roofvogels zeker ten goede zullen komen:

- bedenk dat illegale handel in wilde dieren uitermate lucratief is (Latjes 1992), en alleen al daarom veel criminelen zal aantrekken;
- bedenk ook dat veel soortenjagers en fotografen uitsluitend eigenbelang nastreven;
- wees daarom voorzichtig met het doorgeven, publiceren of op internet plaatsen van locaties waar roofvogels broeden of anderszins van afhankelijk zijn;
- weet dat gevoelige informatie heel makkelijk buiten het vertrouwde circuit komt, en dan een eigen leven gaat leiden (zoals plaatsing op internet);
- beperk nestbezoeken tot het minimum, zowel wat aantal als duur betreft. Houd daarbij rekening met de individuele eigenschappen van het roofvogelpaar (wel of niet ril, wel of niet luidruchtig), de omstandigheden ter plekke (wel of niet druk, weersomstandigheden), en het stadium in de broedcyclus (ei- of jongenfase, broedduur op dat moment);
- noteer verdachte zaken (plaats, datum, nummerbord), neem een foto indien mogelijk, en geef het direct door aan één van de hier vermelde organisaties (Jansman 2001). Bedenk dat wij de ogen en oren in het veld zijn, en dat de bevoegde opsporingsinstanties nauwelijks meer tijd besteden aan veldbezoeken tenzij vogelgriep, varkenspest of MKZ uitbreekt;
- spreek mensen aan op hun gedrag als dat te wensen overlaat (inclusief dat van beheerders die óók vreselijke dingen kunnen uitspoken);
- beroep je niet op lidmaatschap van onderstaande clubs; alles wat je in het veld uitspookt is voor eigen rekening en verantwoordelijkheid. Dat betekent dus toestemming vragen voor het betreden van terreinen, beklimmen van nestbomen en buiten paden rondstruinen, en het belang van de vogel laten voorgaan.

Summary

Bijlsma R.G., van Geneijgen P. & Koks B. 2006. Ego-boosting and money-making: raptors as a consumptive and economic commodity De Takkeling 14: 119-129.

During the past years, members of the Dutch Raptor Group, Dutch Peregrine Group

and Dutch Montagu's Harrier Foundation have encountered an increasing number of incidents related to illegal trade of raptors and selfish activities of birders and photographers (following a relaxation of the law, facilitating an upsurge in illegal wildlife trafficking). Last year, a group of people was arrested that was involved in bird catching activities, apparently on the basis of 'whatever you ask for, we supply'. Although details are not yet known (case still in court), it seems that raptors and owls were in particular demand. It shows that data on nest sites should be treated confidentially, and that care should be taken whom to trust. The latter has become particularly imperative because of the practice of birders to provide exact locations of nest sites and rare birds on the internet and other networks, without consulting local raptorphiles or considering its implications. For example, this practice is jeopardising the delicate cooperation between protectionists of Montagu's Harriers and farmers, a cooperation started in the early 1990s and vital for the survival of this species as a breeding bird in The Netherlands (where the majority of Monties nests in cereals and other crops). The nesting of Montagu's Harriers in a few localised areas has attracted birders and photographers who care little for the well-being of the Monties, the land or the research that is going on. Similarly, some Peregrines - still a rare breeding bird in The Netherlands - have received unwanted attention from photographers and falconers; in one case in 2003, the evidence suggests that a first clutch and a repeat laying were taken illegally. Some guidelines are provided to minimise the chances of disturbance by raptorphiles, birders and photographers (see also Bijlsma 1997, for extensive information on why, when and how to visit raptor nests). As codes of conduct are insufficient to keep people from selfish behaviour, raptorphiles are cautioned to keep quiet about nest sites, especially in front of strangers, birders and photographers.

Literatuur

- Anonymous 1985. Editorial: The State vs (1) Adrian Lloyd Lendrum, (2) Jeffrey Paul Lendrum. *Bokmakierie* 37(1): 2-3.
- Anonymous 1985a. Illegale Eiersammler ruineren Greifvogelstudien. World Working Group on Birds of Prey and Owls, Rundbrief 2: 6.
- Anonymous 2005. Aanhouding op heterdaad in het Nationaal park De Sallandse Heuvelrug. *Vogelbescherming*, In de pers 32: 1 (22 september 2005).
- Barneveld W. van & van Barneveld W. 2006. Oog in oog met de Wespendif *Pernis apivorus*: waarnemingen bij een nest op de Utrechtse Heuvelrug. *De Takkeling* 14: 136-160.
- Beintema A., Moedt O. & Ellinger D. 1995. *Ecologische Atlas van de Nederlandse weidevogels*. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma R.G. 1993. *Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels*. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma R.G. 1995. Nesten zoeken, fotograferen, controleren: ja of nee. *De Takkeling* 3(3): 22-25.
- Bijlsma R.G. 1997. *Handleiding veldonderzoek Roofvogels*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

- Brinkkemper J. & Moedt O. 1988. Kijken naar weidevogels. Hun gedrag, leefgebied en bescherming. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist & Uitgeverij Gwendo, Arnhem.
- Fuhs B. 1999. Umweltfrevel - Gelege bedrohter Vogelarten geraubt. Jahresbericht der Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz Nordrhein-Westfalen 1999: 22-23.
- Gargett V. 1990. The Black Eagle. Appendix II: Egg-collecting and the illegal trade, pp. 235-236. Acorn Books, Randburg.
- Geneijgen P. 2003. Broedseizoen 2003 van Slechtvalken in Nederland. Nieuwsbrief Werkgroep Slechtvalk 9(1): 2-6.
- Hamilton G. 2002. And another caught by the canucks. Talon Talk 20: 10-12.
- Huneker H. 1994. Boomvalken in het Noordhollands Duinreservaat. De Winterkoning 29(2): 38-57.
- Huneker H. & Weenink J. 1988. Aantekeningen over het gedrag van Boomvalken. De Graspieper 8: 66-68.
- Jukema J., Piersma T., Hulscher J., Bunschoke E.J., Koolhaas A. & Veenstra A. 2001. Goudplevieren en wilsterflappers: eeuwenoude fascinatie voor trekvogels. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- van de Kam J., Ens B., Piersma T. & Zwarts L. 2004. Shorebirds. An illustrated behavioural ecology. KNNV Publishers, Utrecht (in 1999 uitgegeven door Schuyt & Co., Haarlem, onder de titel: Ecologische Atlas van de Nederlandse wadvogels).
- Latjes P.J. 1992. Gigantische winsten uit illegale handel in bedreigde planten/dieren. Politie, Dier & Milieu 67: 192-193.
- Lippert J. 1999. Straftaten im Bereich des Artenschutzrechts im Land Brandenburg und deren Verfolgung. LUA-Bericht 1999: 58-64.
- Lippert J. 2001. Greifvogelaushorstung und -handel in Deutschland. Jahresbericht der Arbeitsgemeinschaft Wanderfalkenschutz Nordrhein-Westfalen 2001: 14-15.
- Meijerink J. 2006. De idiote Flora- en Faunawet. Caprimulgus 5(1): 8-9.
- Olsson V. 1972. Äggsamlarrazzian 1971 (An action against egg-collectors in Sweden in 1971). Vår Fågelvärld 31: 32-44.
- Rivest T. 1997. Biologists reply on research-linked raptor deaths. Talon Talk 11: 6-7.
- Rogers D.I., Piersma T., Lavaleye M., Pearson G.B., de Goeij P. & van de Kam J. 2003. Life along land's edge. Wildlife on the shores of Roebuck Bay, Broome. Department of Conservation and Land Management, Kensington.
- Ryan B. 2000. Twitchers and Taita Falcons. Talon Talk 17: 2-3.
- Ryan B. 2002. Raptor smuggler jailed. Talon Talk 20: 10.
- Turner J. 2005. Tree-nesting Peregrines in Shropshire. BTO News 260: 23.

Adressen:

*RGB, Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse,
rob.bijlsma@planet.nl, www.werkgroeproofvogels.nl*
*PvG, Zijpendaalseweg 50, 6814 CL Arnhem
geneijgen@wish.net, www.werkgroepslechtvalk.nl*
*BK, Hylkemaheerd 22, 9736 JB Groningen
bkoks.sovon@inter.nl.net, www.werkgroepgrauwekiekendief.nl*